LAUSUNTO

Helsinki, 5.10.2022

SOSIAALI- JA TERVEYSVALIOKUNTA

Viite: HE 181/2022 vp

Asia: Kuulemistilaisuus hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi sairausvakuutuslain, Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuuksista annetun lain sekä työeläkelakien muuttamisesta

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry on valtakunnallisten sosiaali- ja terveysjärjestöjen kattojärjestö. SOSTE on sosiaali- ja terveyspoliittinen vaikuttaja ja asiantuntijajärjestö, joka rakentaa sosiaalisen hyvinvoinnin ja terveyden edellytyksiä yhteistyössä jäsenyhteisöjensä kanssa. SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry:n varsinaisina jäseninä on yli 240 valtakunnallista sosiaali- ja terveysalan järjestöä ja yhteistyöjäseninä yli 70 muuta sosiaali- ja terveysalan toimijaa.

Lisätietoja:
erityisasiantuntija Päivi Opari, paivi.opari@soste.fi, puhelin 040 588 6154

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry

Vertti Kiukas
pääsihteeri

LAUSUNNON KESKEINEN SISÄLTÖ:

- SOSTE pitää esitettyjä muutoksia kannatettavina.
- Työkykyä ja työssäkäyntiä tukevien etuuksien ja käytäntöjen kehittämistä on tärkeää jatkaa:
- SOSTE esittää, että osatyökykyisten työelämässä pysymistä vahvistetaan laajentamalla osasairausvapaan käytön mahdollisuuksia työssäolon aikana eli hyvissä ajoin ennen täyttä työkyvyttömyyttä.
- Osatyökykyisten pääsyä työmarkkinoille helpottaisi sairausvakuutuslain mukaisten omavastuuaikojen lyhentäminen.
- SOSTEn selvityksen mukaan toimiva keino heikoimmassa työmarkkina-asemassa olevien palkkaamisen edistämiseksi olisi myös työkyvyttömyysaikojen kustannusten korvaaminen kokonaan työnantajalle.

Lausunto sairausvakuutuslakia koskeviin ehdotuksiin:

Esitys on hyvä ja kannatettava. Se jatkaa oikeansuuntaisesti aiemmin toteutettuja sairauspäivärahaa ja osasairauspäivärahaa koskevia uudistuksia.

Osasairauspäivärahan enimmäisajan pidentäminen 150 arkipäivään on tarpeellinen muutos. Näin pystytään paremmin kohtaamaan ihmisten yksilölliset tarpeet. Esimerkiksi syöpäpotilailla 120 päivän mittainen osasairauspäivärahakausi on sairastuneiden kokemusten mukaan saattanut jäädä liian lyhyeksi. Riittävän pitkä mahdollisuus lyhennettyyn työaikaan tukee kokoaikatyöhön tarvittavan työkyvyn palautumista.

Työntekijää on tärkeää tukea ja hänen vointiaan seurata osa-aikaisen työskentelyn aikana sekä ohjata tarvittaessa muihin työkykyä ja hyvinvointia tukeviin palveluihin, kuten kuntoutukseen. Huomiota tulee kiinnittää mm. siihen, että tehtävän työn määrä vähenee vastaamaan vähentyneitä työtunteja. Esihenkilön rooli on tässä merkittävä. SOSTE muistuttaa, että työnantajilla on vaihtelevat edellytykset toimia työntekijän tukena. On tärkeää, että työnantajat saavat tietoa ja tukea työkyvyn parantamiseen ja ylläpitoon liittyvissä asioissa, työhön paluun tukemisessa, työtehtävien ja työskentelytapojen muokkaamisessa ja muissa toimenpiteissä, jotka mahdollistavat työnteon jatkamista. Työnantajien rooli työkyvyn tukemisessa on keskeinen myös ennaltaehkäisevässä mielessä. SOSTE korostaa, että pitäisi etsiä keinoja, joilla työnantajille tehdään kannattavaksi tukea työntekijöiden työkykyä koko työuran ajan.

SOSTEn tuoreen selvityksen mukaan peräti 61 % yrityksistä ei pidä tällä hetkellä mahdollisena heikoimmassa työmarkkina-asemassa olevien palkkaamista. Työllistämisestä koituvaa kustannusriskiä pidetään ratkaisevana. Yritysten vastausten perusteella riskien keventämiseksi yksi tärkeimmistä keinoista olisi työkyvyttömyysaikojen kustannusten korvaaminen kokonaan työnantajalle. SOSTE esittää, että uudistettaessa sairasvakuutuslakia tulisi nyt tehtävien muutosten lisäksi lyhentää omavastuuaikoja. Tämä parantaisi esimerkiksi osatyökykyisten mahdollisuuksia päästä avoimille työmarkkinoille. Muutoksella olisi siten työllisyyttä edistävä vaikutus.

Osasairauspäivärahan käyttö on lisääntynyt vuosi vuodelta, mikä on hyvä asia ja minkä voidaan olettaa vähentäneen tarvetta sairauspäivärahan käytölle. On silti edelleen tärkeää lisätä kaikkien toimijoiden eli kansalaisten ja työnantajien sekä työterveyshuollon ja terveydenhuollon ammattilaisten tietoisuutta joustavista mahdollisuuksista saada ja tarjota tukea työhön paluuseen ja työelämässä pysymiseen. Kelan

aktiivinen rooli on tärkeä, jotta sairauspäivärahalla olijat saavat tietoa osasairauspäivärahasta ja kuntoutuksesta.

Jatkokehittämisessä SOSTE pitää tärkeänä, että osasairauspäivärahan käytön mahdollisuuksia laajennetaan työssäolon aikana eli hyvissä ajoin ennen täyttä työkyvyttömyyttä. Näin tuetaan esimerkiksi osatyökykyisten pysymistä työelämässä.

Osasairauspäivärahan myöntämisen ehdot huomioivat työelämän muutoksen hyvin siinä, että kokoaikatyön tuntimäärä (30 h) voi kertyä useammasta osa-aikaisesta työstä. SOSTE haluaa kuitenkin kiinnittää huomiota siihen, että useampaa eri työtä tekevillä tai muuten epätyypillisissä työsuhteissa työskentelevillä ihmisillä työelämän joustot ja tuki voivat olla vaikeammin neuvoteltavissa ja järjestettävissä ja järjestelyt saattavat vaatia paljon voimavaroja työntekijältä. Nämä henkilöt tarvitsevat erityistä tukea ja huomiota palvelujärjestelmässä.

SOSTE huomauttaa, että ihmiset ovat myös työterveyshuollon osalta hyvin erilaisissa tilanteissa. Monipuolisen ja toimivan työterveyshuollon piirissä olevilla työntekijöillä on hyvä mahdollisuus saada varhaisessa vaiheessa tukea työkyvyn kohentamiseen ja työelämässä jatkamiseen tai joustavaan työhön paluuseen. Enemmän huomiota vaativat työntekijät, joiden työterveyshuolto on vain minimitasoinen. Työkyvyn tuen palveluketjut ja niihin ohjautuminen on tärkeää saada sujuvaksi. Yhteistyötä perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon sekä työterveyshuollon välillä tulee edelleen vahvistaa.

Muut kommentit:
Osasairauspäivärahan käyttäjissä on naisia (74 %) huomattavasti enemmän kuin miehiä (26 %). Onko syitä tähän selvitetty tarkemmin? Jos kyse on miesten osalta selkeästä etuuden vajaakäytöstä, onko pohdittu millaisilla toimenpiteillä yhdenvertaisempi tilanne voisi olla saavutettavissa?

Lausunto Kelan kuntoutusetuuksia ja kuntoutusrahaetuuksia koskeviin ehdotuksiin:

Ehdotetut muutokset parantavat ja selkeyttävät kuntoutusetuutta hakevien tilannetta ja toimeentuloa ja ovat kannatettavia.

SOSTE tuo esille, että sähköisen B-lausunnon ripeä ja laajamittainen käyttöönotto tukisi asiakkaan sujuvaa prosessia ja kuntoutustarpeen arviointia. Sähköisen B-lausunnon avulla lääkärinlausuntoihin voidaan saada entistä selkeämpi ja asianmukaisempi kuvaus ihmisen työ- ja toimintakyvystä.

Lausunto työeläkelainsäädäntöä koskeviin etuuksiin:
Ehdotus on kuntoutuskomitean suositusten mukainen ja kannatettava.

Muut huomiot ja kommentit:

Työkykyä ja työssäkäyntiä tukevien etuuksien ja käytäntöjen kehittämistä on tärkeää jatkaa. Hallituksen esityksen taustamuistiossa ei kovin tarkasti kuvata millaisia vaihtoehtoisia etuusmalleja tai muita ratkaisuja on esitystä valmisteltaessa pohdittu. Joka tapauksessa vain osa ehdotuksista on otettu osaksi hallituksen esitystä. Seuranta, arviointi ja kohdennetut selvitykset antavat pohjaa jatkotyölle. Myös sosiaaliturvaa uudistava komiteatyö jatkaa samaan aihepiiriin kuuluvaa laajaa kehittämistyötä.